

אור לישרים

עקיבא ("מבוא לנוסח המשנה", עמוד 69 הערה 2).

בבבלי בכורות נחא אמרו: וכמה "פרס"? - פירש רבי יוסי בירבי יהודה: אין פרס פחות מחמישה עשר יום. - מאי משמע? - אמר רבי אבהו: "פרס" - פלגא. - פלגא דמאי? - פלגא דהלכות פסח (חצי של הזמן שבו דורשים בהלכות פסח), כי הא דתניא:

שואלים ודורשים בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום.

"בן עזאי אומר: בעשרים ותשעה באדר" - במאי קמיפלגי רבי עקיבא (שאמר שהגורן הראשון בפרס הפסח) ובן עזאי (שאמר בעשרים ותשעה באדר)? - רבי עקיבא סבר: אדר הסמוך לניסן זימנין מלא (בן שלושים יום) וזימנין חסר (בן עשרים ותשעה יום), זימנין דמיקלע (פרס הפסח) ביום שלושים (באדר) וזימנין דמיקלע בעשרים ותשעה (באדר), ומשום הכי לא קבע ליה זמן (תאריך בחודש). ובן עזאי סבר: אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, הילכך קבע ליה זמן בעשרים ותשעה באדר.

"באחד בסיוון" (בן עזאי אמר שהגורן השני באחד בסיוון ולא חמישה עשר יום קודם העצרת) - אידי דלא נפיש (אין מרובות הבהמות שנולדות מזמן הגורן הקודם), אי אמרת ליקדים ליעשר (חמישה עשר יום קודם העצרת) - עד דמטי רגל שלמי להו (יימכרו ולא ייוותרו בהמות לעולי הרגל בעצרת).

"בעשרים ותשעה באב" (בן עזאי אמר שהגורן השלישי בעשרים ותשעה באב ולא חמישה עשר יום קודם חג הסוכות) - בן עזאי לטעמיה, דאמר האלוליים מתעשרים בפני עצמם (מספק האם ראש השנה למעשר בהמה הוא באחד באלול או באחד בתשרי, ולכן קבע את זמן הגורן לפני חודש אלול, כדי שלא יעשרו משל אב על של אלול ולהיפך, שהרי אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה זו). - וליעשרינהו ביום שלושים (באב)! זימנין דמחסרין ליה לאב (יום שלושים הוא למעשה אחד באלול), ובעינן למיעבד היכרא בחדש וישן (להבדיל בין חדש וישן, שידעו אנשים שאין מעשרים מן הנולדים באב על הנולדים באלול ולהיפך).

"רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בניסן" - כרבן שמעון בן גמליאל דאמר: שתי שבתות (לפני הפסח דורשים בהלכותיו, וקבעו את הגורן הסמוך לפסח באותו זמן, כחלק מההכנות לפסח). "באחד בסיוון" - כדאמרן (בטעמו של בן עזאי). "בעשרים ותשעה באלול" - רבי אלעזר ורבי שמעון לטעמייהו, דאמרי: באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה (ואין מעשרים מן הנולדים בתשרי על הנולדים לפני כן).

"ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי? - מפני שהוא יום טוב" וכו'. - ותיפוק ליה דבעינן למיעבד היכרא בחדש וישן! - חדא ועוד קאמר, חדא - דבעינן למיעבד היכרא בחדש וישן, ועוד - מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב, משום סקרתא (צבע אדום שהיו צובעים בו את היוצא עשירי, וצביעה אסורה ביום טוב).

☆☆☆

מקום) ששנינו "פרס" - חצי ("פרס" מובנו: חצי. והכוונה כאן לחצי חודש, שהם חמישה עשר יום. ולכן "פרס הפסח" הוא חמישה עשר יום קודם לחג הפסח, שהוא ראש חודש ניסן, "פרס העצרת" הוא חמישה עשר יום קודם לחג השבועות, שהוא עשרים באייר בערך, ו"פרס החג" הוא חמישה עשר יום קודם לחג הסוכות, שהוא ראש חודש תשרי).

במסירה שלפנינו נוסף על ידי מגיה: "פלגא בשלשים (צריך לומר: דשלשים) יום קודם למועד שדורשין בהלכותיו". ואינו לא בנוסח הירושלמי ולא בנוסח הבבלי של מסכת שקלים, אלא בדפוס ונציה הבבלי בלבד, על פי בבלי בכורות נחא.

תלמיד רשב"ש כתב, שמה שאמרו ש"פרס" פירושו חמישה עשר יום, הוא דווקא לגבי פרס הפסח, שתרומת הלשכה שלפני הפסח היתה באחד בניסן, מפני שבאחד בניסן מתחילים להביא קורבנות ציבור מתרומת השקלים החדשים (ירושלמי לעיל א,א), אבל תרומת הלשכה שלפני העצרת ושלפני החג לא היתה חמישה עשר יום קודם לרגל אלא בסמוך לרגל.

רבי אבהו פירש "פרס" מלשון 'פריסה', על פי הוראתה בלשון המקרא: חלק, כמו "מפרסת פרסה" (ויקרא יא,ג) או "הלוא פרוס לרעב לחמך" (ישעיהו נח,ז).

אפשר להוכיח מכמה מקומות שפרס המועדות הוא ערב המועדות ממש. המילה "פרס" מקורה ביוונית, ופירושה: לפני. ומה שאמרו בירושלמי כאן פירושו, שבכל מקום ששנינו במשנתנו (שקלים כאן ובכורות ט,ה) "פרס" כוונתו חצי חודש (לשיטת רבי יוסה בירבי יהודה בתוספתא), וכל החידוש שלו הוא להוציא מן הלשון הרגילה שהשתמשו בפרס המועדות במובן ערב המועדות ממש ("תוספתא כפשוטה").

בתוספתא שקלים ב,א שנו: אי זהו פרס הפסח, פרס העצרת, פרס החג (ששנו במשנתנו, שבו תורמים את הלשכה)? - רבי יוסה בירבי יהודה אומר: אין פחות מחמישה עשר יום קודם לרגל. **ושם בכורות ז,ט שנו:** שלוש גרנות למעשר בהמה: בפרס הפסח ובפרס עצרת ובפרס החג. אין להן קצבה; דברי רבי עקיבא. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אין פחות מחמישה עשר יום קודם לרגל.

פירוש דברי רבי יוסה בירבי יהודה הוא, שכאן פרס הפסח אינו ערב פסח ממש, אלא ערב הפסח מתחיל חמישה עשר יום לפני הרגל (לפי פירוש תלמיד רשב"ש, דברי רבי יוסה בירבי יהודה אינם אלא על פרס הפסח. ומה שתפס רבי יוסה בירבי יהודה גם פרס העצרת ופרס החג אינו אלא אשגרה מפרס הפסח). ולזה כיוון רבי אבהו בירושלמי כאן. לפי התוספתא בבכורות, רבי עקיבא סובר, שלעניין מעשר בהמה אין ל"פרס" קצבה, אלא כל שנקרא לפני הרגל ("תוספתא כפשוטה"). בתוספתא בבכורות נשנו דברי רבי יוסה בירבי יהודה כחולק על דברי רבי